

AMELİYATHANE YAPISI VE ENFEKSİYON

Dr. Şaban Esen
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Enfeksiyon Hastalıkları
AD. Samsun
sabanes@omu.edu.tr

Alanların oluşturulması

- En az 30 metrekare,
- Kardiyovasküler cerrahi ve organ nakli ile ilgili ameliyathaneler için en az 45 metre kare
- Yeni ameliyathanelerde farklı cihazların kullanımı gerekebilir
  - Robotik cerrahi
  - MR veya diğer görüntüleme sistemleri
  - Zemin sağlamlığı da ona göre ayarlanmalı
- Yükseklik hepa filtreler hariç ameliyat salonunun her noktasında en az 3 metre

Ameliyathanede önemli parametreler

- Hijyen
- Sıcaklık
- Işık
- Taze hava
- Partikül
- Çalışan ve hasta için önemli

Düşük riskli

- Taban, duvarlar, tavan mikroorganizma ile kontaminasyon açısından fazla risk taşımaz
- Temiz ve kirli operasyonlar arasında kontaminasyon açısından fark yoktur
- Asıl fark hasta ile temas eden ameliyat masası ve diğer eşyalarda görülür

- Duvarların yer yüzey dezenfektanı ile dekontaminasyonu postoperatif enfeksiyonları azaltma açısından minimal etkilidir

Teknik ve mimari donanım

- Zeminler
  - Kolay temizlenebilir
  - Zedelenmeye dirençli
  - Aletlerin yere düşmesi durumunda kolay **bulunabilir özellikte**
  - Zeminler duvar taban birleşim noktaları monolitik, eklemsiz olmalı
  - Köşeler yuvarlatılmalıdır

Köşeler ve zemin birleşimi

Yüzey pürüzsüz olmalı

Teknik ve mimari donanım

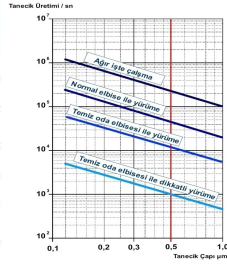
- Duvarlar
  - Zeminler ve duvarlar
    - Vakumlama ve yıkamaya dayanacak malzemeden yapılmalıdır
    - Seramik mümkünse tercih edilmemelidir
      - Duvarlar Seramik yapılacak ise kullanılacak derz dolgusu beton olmalı
    - Temizlik için kullanılan kimyasal maddelerden olumsuz etkilenmemelidir

Ameliyathane ortamı

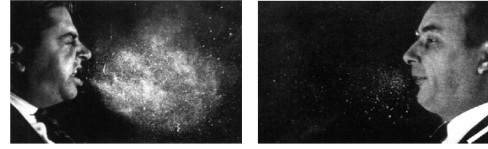
- Mikroorganizmanın kaynağı çoğunlukla ameliyathane havasıdır
- 1 saat süren cerrahide yaraya 270 cfu/cm² bakteri içeren partikül düşer

İNSANLARDAN KAYNAKLANAN PARTİKÜL VE MİKRO-ORGANİZMA OLUŞUMU

Yapılan Hareket Türü	Dakikadaki Partikül Yayılımı (0,3 µm)
Hareketsiz durma	100.000 Adet
Ayak, Baş, El ve Kolu Hafifçe Oynatma	500.000 Adet
Vucut, Kolu ve Ayakları Oynatma	1.000.000 Adet
Oturmak, Kalmak	2.000.000 Adet
Yavaş Yürümek	5.000.000 Adet
Hızlı Yürümek	7.500.000 Adet
Koşmak	10.000.000 Adet

İnsanlardan yayılan partiküllerin 1 000'de biri, çoğalabilen bakteri veya mikro-organizmalardan oluşmaktadır

	Inert particles	Microbe-carrying particles
One sneeze	1 000 000	39 000
One cough	5000	700
Load speaking (100 words)	250	40

- Sigara içen bir insanın sigarasını söndürdükten sonra azından 0,3 mikron büyüklüğünde 4 milyar adet parçacık çıkıyor

Ameliyathane havası

- Ameliyathane havası esas olarak odada bulunan kişilerin açık ciltleri ile kontamine olur
  - 13.3 CFU/foot² /s boşken - 447.3 CFU/foot² /s 5 kişi varken
- *Streptococcus pyogenes* salgınlarında kaynak kontrol edilmekte zorlanıyor
  - Kaynak sadece prosedürler arası odaya giren anteziyoloğun psöriyazisli kafa derisi
  - Operasyon ekibinde boğaz enefeksiyonu

Ritter MA, Clin Orthop , 1975
Mastro TD. N Engl J Med, 1990

Hava kaynaklı salgın

- Ameliyathane kaynaklı Aspergillus salgını
- 6 hasta etkilenmiş, 2'si ölmüş
- Hepsisi 12 günlük periyot içinde gelişmiş
- Farklı ameliyat odaları
- İnşaat yok
- Bazı odaların havasında $\geq 3\mu$ partikül sayısı 3-1000 kat artmış
- Filtreler yeni değişmiş % 97 etkinlikte
- Havalandırma sistemine kamera yerleştirilmiş

Lutz. CID 2003:37

- Kamera ile alüminyum folyoda lekelenmeler ve hasar olduğu
- Fiberglas izolasyonda da küçük delikler ve kaçak olduğu saptanmış
- Buradan alınan örneklerden Aspergillus üretilmiş
- Sistemin tamiri ile (4 ay) yeni olgu görülmemiş

Lutz. CID 2003:37

Aspergillus ve hastane çevresi

- **Aspergillus konidileri**
  - Pencere, kapı ve havalandırma sistemlerinden girer
  - Hava , su ve yüzeylerde saptanır
  - Uzaklara taşınabilir
  - Kuru havada aylarca canlı kalabilir
- Sporların çevredeki yüksek sayısı hastalık gelişimiyle ilişkilidir

Kabul edilebilir Aspergillus seviyesi

- HEPA filtreli alanlar :
  - %99,97 etkinlik:0
  - %95 etkinlik:0,1 KOB/m³
- Servisler : ?
  - 0,2-15 (5) /m³
- Hastane diğer alanları: ?
- Dış ortam: Değişken

PARTİKÜL KAVRAMI VE BOYUTLANDIRILMASI

- Soluduğumuz havanın içinde bulunan tozların büyüklüğü 60 µm altındadır
- 5 µm üstündeki tozların üst solunum yolları tarafından tutulur
- 5 µm altındaki tanecikler ise solunum yoluyla akciğerdeki alveollere kadar ulaşmaktadır

- **TEMİZ ODALAR**
- **HASTANELERDE TEMİZ ODALAR**

TEMİZ ODA

- Temiz oda: ISO 14644-1
- Hava kaynaklı partikül konsantrasyonunun kontrol edildiği,
- Partiküllerin oda içine girişini,
- Oda içinde oluşmasını ve tutulmasını en aza indirmek için inşa edilen ve kullanılan,
- Isı, nem ve basınç gibi diğer ilgili parametrelerin gerektiği şekilde kontrol edildiği oda

Modern Temiz Oda Kullanım Alanları

- Tıbbi malzeme/kozmetik/gıda üretimi
- Hastaneler (ameliyathane/yoğun bakım üniteleri)
- Elektronik/otomotiv (cam..) sanayi
- Laboratuvarlar

TEMİZ ODA STANDARTLARI

•Havada bulunmasına izin verilebilecek tanecik çapı ne kadar küçük ve konsantrasyonu ne kadar az olursa, temiz odanın standardı o derece yüksek olur.

•Sağlık alanındaki temiz odaların standartlarını belirlemek için yapılan ölçümlerde, birim hacimde (ft^3/m^3), 0,5 mikron çapında bulunan partiküllerin sayısı baz alınmaktadır.

HASTANE ORTAMLARINDA TEMİZ ODALARIN SINIFLANDIRILMASI

DIN 1946/4 standardına (Hastanelerde klima tesisatı ve havalandırma esasları) göre hastane ortamları 2 guruba ayrılmıştır.

- 1.Sınıf Ortamlar**
2.Sınıf Ortamlar

Hastane ortamlarında temiz odaların sınıflandırılması

1.Sınıf Ortamlar : Yüksek derece şartlar gerektiren mikro-organizmasız bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Bu alanlar;

- Ameliyathaneler
- Ameliyathanelere doğrudan dahil olan odalar
- Ameliyat öncesi ve sonrası hazırlık odaları
- Sterilizasyon
- Yoğun bakım üniteleri
- Yeni doğan bakım odaları

Hastane bölümleri ve havalandırma

Özellik	Negatif bas. oda	Koruyucu çevre odası	YBU odası	Ameliyathane
Basınç	Negatif	Pozitif	Poz, neg, nötral	Pozitif
Hava değişimi /saat	$\geq 6 - \geq 12$	≥ 12	≥ 6	≥ 15
Filtrasyon	%90	%99,97	$\geq$ %90	%90

CDC Guidelines for Environmental Infection Control in Health-Care Facilities, 2003

Havada partikül sayımına göre temiz oda sınıfları
US Federal Standard 209E

Sınıf		0.1µm		0.2µm		0.3µm		0.5µm		5µm	
		Taneçik/hacim		Taneçik/hacim		Taneçik/hacim		Taneçik/hacim		Taneçik/hacim	
SI	İngiliz	m³	ft³	m³	ft³	m³	ft³	m³	ft³	m³	ft³
M1		350	9.91	75.7	2.14	30.9	0.875	10.0	0.283	—	—
M1.5	1	1.240	35.0	265	7.50	106	3.00	35.3	1.00	—	—
M2		3.500	99.1	757	21.4	309	8.75	100	2.83	—	—
M2.5	10	12.400	350	2.650	75.0	1.060	30.0	353	10.0		—
M3		35.000	991	7.570	214	3.090	87.5	1.000	28.3	—	—
M3.5	100	—	—	26.500	750	10.600	300	3.530	100	—	—
M4		—	—	75.500	2.140	30.900	875	10.000	283	—	—
M4.5	1.000	—	—	—	—	—	—	35.300	1.000	247	7.00
M5		—	—	—	—		—	100.000	2.830	618	17.5
M5.5	10.000	—	—	—	—	—	—	353.000	10.000	2.470	70.0
M6		—	—	—	—	—	—	1.000.000	28.300	6.180	175
M6.5	100.000	—	—	—	—	—	—	3.530.000	100.000	24.700	700
M7		—	—	—	—	—	—	10.000.000	283.000	61.800	1.750

TEMİZ ODA SINIFLARI

ISO classification number (N)	Maximum concentration limits (particles/m³ of air) for particles µm					
	0,1 µm	0,2 µm	0,3 µm	0,5 µm	1 µm	5 µm
ISO Class 1	10	2				
ISO Class 2	100	24	10	4		
ISO Class 3	1 000	237	102	35	8	
ISO Class 4	10 000	2 370	1 020	352	83	
ISO Class 5	100 000	23 700	10 200	3 520	832	29
ISO Class 6	1 000 000	237 000	102 000	35 200	8 320	293
ISO Class 7				352 000	83 200	2 930
ISO Class 8				3 520 000	832 000	29 300
ISO Class 9				35 200 000	8 320 000	293 000

Klima yeterli mi?

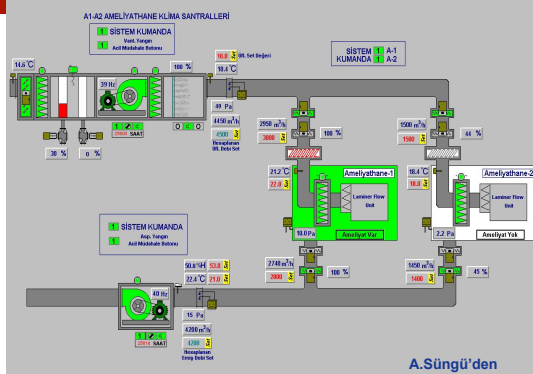
LÜTFEN KAPIYI KAPATINIZ
İÇERİDE KLİMA ÇALIŞIYOR

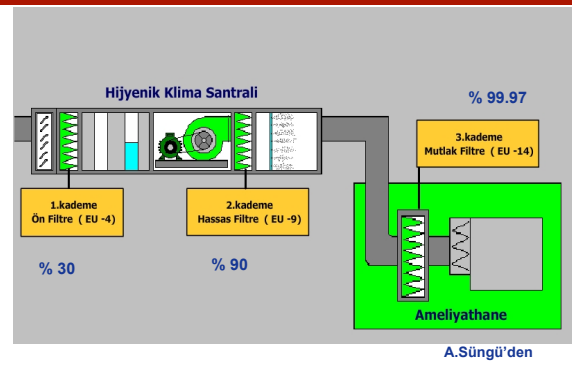
Klimalar yeterli midir?

- **Klasik konfor klimasında** parametreler sıcaklık ve nemdir
- **Temiz oda klimasında** sıcaklık, nem, koku, canlı ve cansız kirleticiler, hava akış hızı ve yönleri, ortam basıncı gibi parametrelerin kontrolü gerekmektedir

TEMİZ ODA HİJYENİK KLİMA UYGULAMALARI

FİLTRE SİSTEMİ

Havalandırma

- Tek başına filtrasyon yeterli değildir
- Hastane içindekilerin sağlığını korumak ve konforunu sağlamak amacıyla taze hava gelmelidir
- Odada anestezi gazları
- Dezenfektan buharları

Ameliyathane gaz limitleri

Gaz	Temas limiti	
Halojenli AG	8 saat	2 ppm Birlikte N ₂ O yok 0.5 ppm Birlikte N ₂ O var
Azot gazı		100 ppm (İngiltere) 25 ppm (ABD)
Formaldehit	8 saat	0.75 ppm
	15 dk Kısa	2 ppm
Gluteraldehit		0.2 ppm
Etilen oksit	8 saat	1 ppm
	15 dk Kısa	5 ppm

Ameliyathaneler

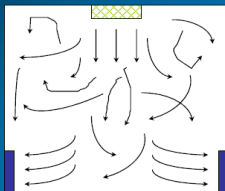
- HEPA filtreyle sağlanan temiz hava
  - Taze ve resirküle eden hava HEPA filtreden sağlanır
  - Saatte en az 15 sirkülasyon, 3 taze hava
- Ameliyat odalarında pozitif basınç
- 20-22°C sıcaklık, %30-60 nem
- Enfekte hastaların ameliyatı için aerosoller yakalayacak özel HEPA filtreli sistem
- ≥ %90 etkinlikte

Temiz odalarda hava dağılımı

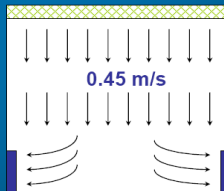
- Türbülanslı Hava Akımı
  - Hava akışı düzensiz ve hava akım çizgileri rastgeledir. (0,40 m/sn-0,60 m/sn)
- Laminer akışlı temiz odalarda
  - Hava akışı, bir çizgi şeklinde akmaktadır. Birbirine paralel olan bu akım çizgilerin her noktasında, havanın hızı sabittir. (0,22 m/sn-0,28 m/sn)

HAVC SİSTEM DİZAYNLARI

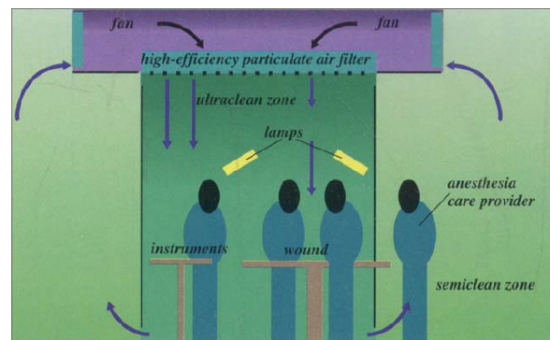
Turbulent dilution of dirty air

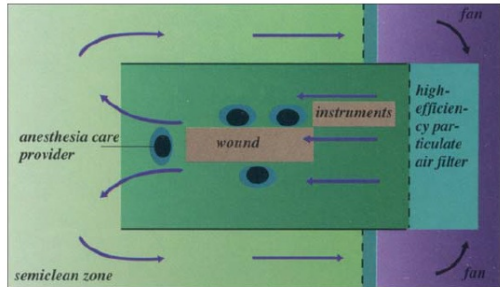
Unidirectional / laminar displacement of dirty air

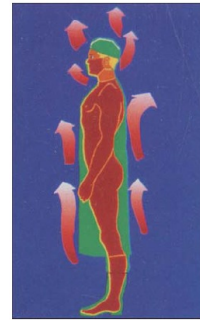
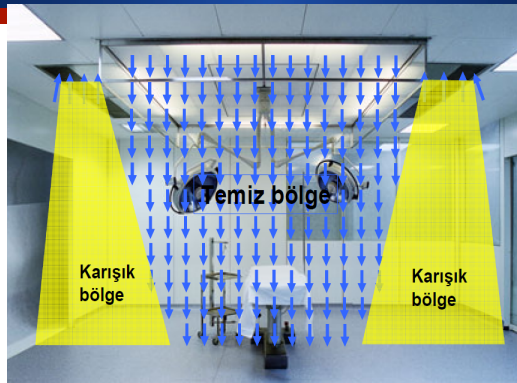
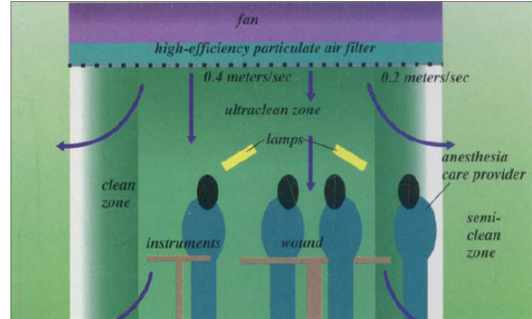
Vertikal laminer akım

Horizontal laminar akım

Ekspansiyal

Laminer akımlı havanın etkisi

- 8000 vakalılık kalça ve diz replasmanı
- Tek başına laminer hava 3.4 ten 1.6 ya
- Uygun profilaksi 3.4'ten 0.8'e
- Laminer hava+profilaksi 3.4'ten 0.7'ye

Lindwell OM, Acta Ortop Scand. 1987;58:4-13

Laminer akımlı ameliyathane şart mı?

- Maliyet etkin değil
- Yılda 100'ün üzerinde ortopedik implant operasyonu yapılan yerde maliyet etkin

Kurulması önerilen alanlar

- Ortopedik protez cerrahisi
- Beyin cerrahisi
- Meme cerrahisi (yabancı cisim yerleştirilen)
- Genel cerrahi herni operasyonu (mesh kullanılan)
- Kalp damar cerrahisi (protez kullanılan)
- Organ transplantasyonu yapılan
- Saatlerce süren cerrahi operasyon (tm.)

DIN 1946-4

- Bu odalara gerekli cerrahi ekip dışında personel alınmamalıdır

Korunma ve kontrol

- Uygun sistemler
- Sistemlerin bakımı
- Rutin hava mikrobiyolojisi çalışması gereksiz
- Epidemiyolojik ilişki halinde hava örnekleri çalışılır

Sistemin bakım ve takibi

- Sistem bakılmazsa kirlilik , Aspergillus spp., P. aeruginosa, S. aureus, Acinetobacter spp vb bulaşına neden olabilir
- Filtre basınç sistemi ayarlanması ve düzenli takibi
- HEPA DOP (0.3 µm diositol fitalat partikül testi)
- Manometre izlemi: Pozitif basınç takibi
- Basit kalitatif gözlemler
  - Hava akımı

ISO 14644-2

- ISO 14644-1'e sürekli uyumu ispatlamak için test ve kontrol spesifikasyonları:

- Onaylanmış standarttır.
- Nelerin kontrol ve test edileceğini ve sıklıkları belirler.
- GMP'nin daha sıkı ve stratejik yöntem ve sıklıkları vardır.
- FDA rehberi 6 ayda bir ister.
- Annex-B'deki "risk değerlendirmesi FDA'e göre çok zayıftır.

TEST-KONTROL PARAMETRESİ		
Sınıflandırma (Partikül sayısı)	Max. sıklık	Test metodu
≤ISO 5	6 ay	ISO 14644-1
>ISO 5	12 ay	
*Takılı Filtre sızıntı testi	*24 ay	ISO 14644-3
Hava akış yönü ve canlandırma testi	24 ay	
Yeniden temizlenme(Recovery)	24 ay	
Temiz oda sızıntı (containment) testi	24 ay	
Hava Hızı	12 ay	
Basınç farkı	12 ay	

53

VALİDASYON (doğrulama/onay)

- ◆ Tesis & dizaynın,
  - ◆ Sistemlerin (HVAC/su/basınçlı hava v.b.),
  - ◆ Ekipmanların,
  - ◆ Prosesin,
  - ◆ Ürünün
- DOĞRULUĞUNUN, GÜVENİLİRLİĞİNİN, TEKRARLANABİLİRLİĞİNİN**
- “BAĞIMSIZ OLARAK” KANITLANMASI İŞLEMİDİR.**
- “YAZILI KANIT”**

FİZİKSEL KONTROLLER

1. HEPA filtre sızıntı (integrity) testi
2. HEPA filtre/menfez hava hızları
3. Oda hava değişim sayısı
4. Basınç farkı, sıcaklık, nem
5. Oda sınıflandırılması
6. Yeniden temizlenme zamanı (recovery time)
7. Kritik alan eğrileri
8. Hava akış yönleri

Sonuçlar

- Hastanelerde özel havalandırma gereken alanlar gereklidir
- Kurulan sistemlerin validasyonu ve kontrolleri yapılmalıdır
- Hava ile bulaşmanın epidemiyolojik ilişkisi varsa gerekli incelemeler yapılır
- Rutin hava mikrobiyolojik çalışmaları gereksiz
- Ülkemiz hastanelerinde havalandırma sistemleriyle ilgili rehberler hazırlanmalı; standartlar oluşturulmalıdır